

DEPARTAMENT BADAŃ DEMOGRAFICZNYCH

Metoda szacunku liczby osób (stałych mieszkańców Polski) przebywających czasowo za granicą¹ w latach 2002-2008

Szacunku dokonano przy uwzględnieniu **danych uzyskanych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 r.** Według wyników ostatniego spisu ludności w maju 2002 r. przebywało za granicą czasowo powyżej 2 miesięcy około 786 tys. mieszkańców Polski, w tym ponad 625 tys. przez okres co najmniej 12 miesięcy. Dane te zostały potraktowane jako podstawa szacunku.

Etapy prac nad oszacowaniem danych w okresie pospisowym:

1. Porównano dane uzyskane w NSP²⁰⁰² z:

- danymi uzyskanymi w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w II kw. 2002 r. oraz
- wynikami badania ludności nieobecnej w związku z wyjazdem za granicę na pobyt czasowy (badanie na formularzach statystycznych D-W3) według stanu w dniu 31 XII 2002 r.

i określono stopień zaniżenia wyników uzyskanych w tych badaniach.

Należy podkreślić, że badanie BAEL – do którego Polska włączyła pytania dotyczące czasowego przebywania za granicą – pokazuje trend i głównie kierunki emigracji, ale z jego wyników nie można korzystać bezpośrednio. **Badanie nie odzwierciedla w pełni skali zjawiska, ponieważ próba gospodarstw domowych objętych badaniem jest zbyt mała do badania migracji zagranicznych, ponadto badanie nie obejmuje wszystkich grup migrantów**, np.: osób, które wyemigrowały z całymi rodzinami, osób, które przed wyjazdem tworzyły jednoosobowe gospodarstwa domowe i mieszkały samodzielnie itp.

Badanie ludności nieobecnej w związku z wyjazdem za granicę na pobyt czasowy (z wykorzystaniem formularzy statystycznych D-W3), prowadzone corocznie przez GUS, obejmuje wyłącznie te osoby, które formalnie – w miejscu swojego zamieszkania lub przebywania – zgłosiły swój wyjazd na pobyt czasowy za granicę. Źródłem informacji w tym badaniu są gminy. **Badanie to również nie odzwierciedla skali zjawiska, ale dobrze obrazuje trendy i strukturę emigracji według krajów.**

2. Biorąc pod uwagę dane uzyskiwane z badań BAEL i D-W3 w kolejnych latach oraz stopień ich zaniżenia w 2002 r., oszacowano liczby osób przebywających czasowo za granicą kolejno: **w końcu 2003, 2004, 2005, 2006, 2007 r. i 2008 r.** Uwzględniono przy tym fakt, że niektóre grupy osób nie są objęte badaniem BAEL, a zostały ujęte w NSP²⁰⁰² – grupy te były szacowane odrębnie. Wyszacowana została liczba osób, które wyjechały z całym gospodarstwem domowym. Rozróznilo przy tym gospodarstwa

¹ Dla lat 2002-2006 – powyżej 2 miesięcy, dla 2007 roku – powyżej 3 miesięcy.

jednoosobowe, dwuosobowe i większe. Przyjęto, że największe prawdopodobieństwo wyjazdów występuje w przypadku gospodarstw jednoosobowych, a najmniejsze w przypadku gospodarstw liczących 3 i więcej osób. Podstawą do tych szacunków była struktura gospodarstw domowych mających w swoim składzie emigrantów (w tym całych gospodarstw przebywających za granicą) uzyskana w NSP'2002 oraz skala wyjazdów osób z gospodarstw objętych badaniem BAEL (nie wszystkie osoby z gospodarstwa wyjechały).

Należy zaznaczyć, że równolegle prowadzone szacunki z wykorzystaniem wyników BAEL i D-W3 wskazywały na podobną skalę emigracji (wyniki obu badań wskazywały podobny wzrost emigracji w ostatnich latach).

3. Poddano analizie kierunki wyjazdu i stwierdzono, że struktura emigracji według krajów czasowego pobytu uzyskana z badania ludności nieobecnej w związku z wyjazdem za granicę na pobyt czasowy (D-W3) jest zbliżona do struktury uzyskanej w NSP'2002. Dane o krajach wyjazdu uzyskane z BAEL są mniej dokładne, ponieważ – ze względu na wielkość próby – liczba krajów wyjazdu, które się w niej pojawiają jest zbyt mała.
4. Uwzględniając strukturę uzyskaną z badań na D-W3 w kolejnych latach (struktura ta uległa wyraźnym zmianom) wyszacowano liczby osób przebywających w poszczególnych krajach.
5. Od 2007 r. dane z BAEL i D-W3 dotyczyły wyjazdów za granicę na pobyt czasowy powyżej 3 miesięcy. Analiza danych pokazała, że zmiana kryterium z 2 na 3 miesiące nie spowodowały znaczących różnic i dane te wykorzystano do wyszacowania danych według stanu w końcu 2007 r. według dotychczasowej metodologii.
6. Uzyskane wyniki porównano z danymi pochodzącymi z innych źródeł; m.in. z różnego typu rejestrów oraz statystyk krajów przyjmujących i dokonano odpowiednich korekt.

Wśród zagranicznych źródeł danych wykorzystano źródła administracyjne, rejestry i statystyki krajów, do których wyjeżdża najczęściej Polaków.

W szczególności korzystano z:

- a) danych o liczbie osób zarejestrowanych w Worker Registration Scheme (WRS) administrowanym przez Home Office Wielkiej Brytanii,
- b) danych o liczbie osób posiadających numer ubezpieczenia (National Insurance Number) w Wielkiej Brytanii – z raportu DWP (Departament for Work and Pensions),
- c) informacji o liczbie wydanych numerów PPS - Personal Public Service Number w Irlandii,
- d) rejestrów cudzoziemców, którzy uzyskali prawo pobytu w danym kraju,
- e) statystyki lustrzanej Niemiec i innych krajów (analizę prowadzono z uwzględnieniem różnic definicji migranta stosowanej w poszczególnych krajach)

Korzystano również z danych zgromadzonych przez b. Ministerstwo Gospodarki i Pracy oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (dotyczących głównie liczby zezwoleń

wydanych Polakom na pracę w poszczególnych krajach) i prezentowanych w kolejnych raportach^{2,3}.

W analizie powyższych danych brano pod uwagę specyfikę poszczególnych źródeł informacji, tj.: metodologię gromadzenia danych, jakich grup osób dotyczą dane itp.

Korzystając z dostarczanych przez BAEL informacji o przyczynie emigracji (praca) i długości okresu przebywania za granicą (do 1 roku, 1 rok lub dłużej), spośród wszystkich emigracji wyodrębnione zostały migracje zarobkowe rezydentów Polski i osób, które są już rezydentami innych krajów. Przy ustalaniu długości okresu przebywania za granicą uwzględniana również była informacja o roku wyjazdu, pochodząca ze zbioru PESEL. Opracowane dane zostały przekazane Narodowemu Bankowi Polskiemu w celu oszacowania transferów pieniężnych przekazywanych z zagranicy do Polski przez polskich emigrantów.

Należy zaznaczyć, że wobec bardzo różnorodnych źródeł danych – zarówno administracyjnych jak i statystycznych – dostarczających bardzo różnych informacji, ustalenie rzeczywistych rozmiarów migracji jest niezwykle trudne. W poszczególnych krajach istnieją różnorodne systemy ewidencjonowania przepływów migracyjnych, przy czym systemy te nie obejmują bardzo wielu imigrantów, a jednocześnie często obejmują tych, którzy już opuścili kraj.

Analizując te dane należy mieć na uwadze złożoność zjawiska, trudność jego obserwacji i uważać, aby nie zdublować danych pochodzących z różnych źródeł.

Wobec powyższego przedstawione szacunki należy traktować orientacyjnie.

W kolejnym szacunku (według stanu w końcu 2008 r.) zostały wykorzystane w większym stopniu niż dotychczas wyniki badania EU-SILC. Wydaje się, że źródło to będzie bardzo pomocne, ponieważ skonfrontowanie wzrostu oszacowanej emigracji w 2006 r. w stosunku do 2005 r. z wynikami EU-SILC przyniosło bardzo pozytywne efekty – skala wzrostu była bardzo zbliżona.

Opracowanie:

Zofia Kostrzewa – konsultant

Akceptacja:

Lucyna Nowak – Dyrektor Departamentu

² Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w innych państwach członkowskich UE/EOG oraz obywateli UE/EOG w Polsce; Raport b. Ministerstwa Gospodarki i Pracy, październik 2005

³ Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w innych państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii oraz obywateli państw EOG w Polsce; Raport Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej; październik 2006, kwiecień 2007, październik 2007, kwiecień 2008.